

CONTEXTUL GLOBAL AL ACCESULUI DESCHIS LA PUBLICAȚIILE ȘTIINȚIFICE

<https://doi.org/10.52673/18570461.21.1-60.02>

CZU: 001.891:005

Doctor în pedagogie, conferențiar universitar **Elena RAILEAN**

E-mail: elenarailean32@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7893-9742>

Universitatea de Studii Politice și Economice Europene din Moldova „Constantin Stere”

Universitatea Americană din Moldova

THE GLOBAL CONTEXT OF OPEN ACCESS TO SCIENTIFIC PUBLICATIONS

Summary. Scientific publications are migrating to the digital environment. This phenomenon is characterized by universal norms determined by specifics of the global context ensuring open access to scientific publications. To investigate these norms in this article the *ideal type method* is applied, and the research data are extracted with the on-line search engine Google Books Ngram Viewer. The results obtained are: a) the study of dynamics of open science is a priority concerning the topics of open access and license of using open information; b) in the area of open science, the importance of studying the forms of access to pre-published works is prioritized; c) “the green access” is the most investigated model of the open access to scientific publications. The publication of scientific results in open access requires regular adjustment to the global norms of open science.

Keywords: open access, open science, preprint, management, global education.

Rezumat. Publicațiile științifice migrează către mediul digital. Acest fenomen se caracterizează prin norme universale determinate de specificul contextului global al accesului deschis la publicațiile științifice. În scopul investigării acestor norme în prezenta lucrare este utilizată *metoda idealtipului*, iar datele cercetării sunt extrase cu motorul de căutare on-line Google Books Ngram Viewer. Rezultatele obținute sunt: a) studiul dinamicii științei deschise este prioritar în raport cu tematica accesului deschis și a licenței de utilizare a informațiilor deschise; b) în știința deschisă este prioritară importanța studiului formelor de acces la lucrările prepublicate; c) „calea verde” este cel mai investigat model al accesului deschis la publicațiile științifice. Publicarea rezultatelor științifice în acces deschis necesită ajustarea periodică la normele globale ale științei deschise.

Cuvinte-cheie: acces deschis, știință deschisă, preprint, management științific, educație globală.

INTRODUCERE

Managementul educațional al accesului deschis se referă la gestionarea datelor, preponderent a metadatelor, datelor mari și datelor deschise. Recent, provocările societale globale au fortificat această idee prin emergența unor modele și forme inovative ale accesului deschis. Cea mai mediatizată este inițiativa consorțiului *cOAlition S* de a impulsiona accesul deschis deplin și imediat la publicațiile științifice prin Planul S, constituit din 10 principii, primordial fiind publicarea rezultatelor științifice în reviste sau pe platforme compatibile cu Accesul Deschis (eng. Open Access – OA). Drept urmare, „începând cu anul 2021, toate articolele științifice privind rezultatele cercetărilor efectuate din subvențiile publice sau private oferite de agențiile/consiliile de cercetare naționale, regionale și internaționale și organismele de finanțare, urmează să fie publicate în reviste cu acces deschis, pe platforme de acces deschis sau oferite imediat din bazele de date cu acces deschis fără obstacole” [1].

Problematika accesului deschis este complexă și multiaspectuală. Pe de o parte, această problematică este prezentă pe site-urile Springer [2], IGI Global [3], Taylor & Francis [4] etc. Pe de altă parte, se conturează necesitatea educării unei noi generații de cercetători care, ținând cont de provocările societale, ar oferi soluții metodologice și tehnologice adecvate timpului în care trăim.

Această contradicție dialectică derivă din faptul că „accesul deschis creează noi oportunități pentru cercetătorii universitari” [5], iar „prezența on-line și colaborările academice îmbunătățesc vizibilitatea globală a publicațiilor științifice la nivel individual și instituțional” [6]. Or, „revistele nu există în vid, ci într-un mediu dinamic competitiv pentru manuscrise de înaltă calitate. Cu toate că publicațiile recenzate încă reprezintă cheia progresului în cariera academică, valoarea unei reviste este totuși determinată de prestigiul pe care îl aduce autorilor” [7]. Prin urmare, în tematica accesului deschis se relevă diverse probleme filosofice, psihologice, pedagogice și manageriale.

Astfel, cu toate că accesul deschis este adesea perceput ca obiectiv final al procesului de publicare a lucrării științifice, multe cercetări s-au concentrat pe revenirea revistelor științifice la abonament ca una dintre căile de acces la informația științifică [8]. La etapa actuală fenomenul accesului deschis atestă o contradicție dialectică dintre două inițiative globale: a) oferirea posibilității de familiarizare operativă cu rezultatele investigațiilor științifice și b) maximalizarea profitului editurilor. Această contradicție rezultă din schimbările rapide ale „puterii de piață” a mediului digital și necesitatea de a valorifica rezultatele investigațiilor pentru dezvoltarea sustenabilă a societății umane în antropocentrism.

În Republica Moldova promotorii accesului deschis sunt Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, Universitatea Tehnică din Moldova, Academia de Studii Economice din Moldova, Universitatea de Stat din Moldova etc. Numeroase publicații științifice abordează diverse aspecte, cel mai des fiind utilizați termenii: acces deschis, știință deschisă și licențe deschise [9-14].

Publicarea unui număr tot mai mare de lucrări științifice în Republica Moldova consacrate accesului deschis confirmă interesul continuu al cercetătorilor pentru tematica abordată. În plus, în Directoriul Revistelor cu Acces Deschis (DOAJ) sunt indexate tot mai multe reviste științifice. Ipotetic, accesul deschis reprezintă condiția indispensabilă necesară și suficientă pentru integrarea rezultatelor cercetărilor din Moldova în spațiul informațional internațional.

Scopul acestui articol este investigarea specificului contextului global al accesului deschis la publicațiile științifice. Pentru realizarea scopului au fost setate următoarele obiective:

- studiul importanței investigării fenomenului global *știință deschisă*;
- sumarizarea modelelor accesului deschis la publicațiile științifice.

Abordarea multiaspectuală a tematicii contextului global al accesului deschis la publicațiile științifice constituie o problemă științifică importantă și actuală. Soluționarea ei oferă plusvaloare dinamicii fenomenului accesului deschis și impactului acestuia asupra managementului științific.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Problematica contextului global al accesului deschis la publicațiile științifice este studiată în abordare liniară, sistemică sau metasistemică. Abordarea metasistemică oferă posibilitatea de a prioritiza tendințele globale ale accesului deschis, dacă se aplică

metodele adecvate. Una dintre metode este *idealtipul* – „procedură de reflexie realizată plecând de la cazuri sau descrieri de situații care fac o «trecere la limită», adică extrag din cazuri și situații caracteristicile lor mai tipice (cele mai definitorii) pentru a contura un tip extrem (*idealtip*) în raport cu care se pot ierarhiza diferitele cazuri concrete întâlnite în cercetare” [15, p. 172].

Datele cercetării se referă la articolele publicate on-line. În acest scop s-a apelat la Google Books Ngram Viewer – un motor de căutare on-line ce permite vizualizarea frecvenței folosirii unui/câtorva cuvinte în textele publicate într-o anumită perioadă (în cazul cercetat 2001–prezent). Cuvintele-cheie utilizate sunt: accesul deschis, știință deschisă și licență deschisă. Din considerentul că Google Books Ngram Viewer nu oferă posibilitatea de căutare în română, cuvintele-cheie sunt traduse în engleză. Datele au fost extrase din mediul digital și analizate la 20.02.2021. Rezultatele obținute au fost examinate și descrise din perspectiva emergenței globale a termenilor preprint, acces gratis, acces liber, știință deschisă și compararea acestora.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

Conștientizarea importanței științei deschise

Care sunt tendințele globale pentru triada: *acces deschis* (eng. open acces), *știință deschisă* (eng. open science) și *licență deschisă* (eng. open licence)? Google Books Ngram Viewer prezintă următoarea diagramă (figura 1).

Din figură se observă interesul sporit al publicațiilor științifice pentru tematica științei deschise. Acest fapt nu este întâmplător. Programele de cercetare și inovare tind să devină accesibile pentru toți cercetătorii. Știința deschisă constituie rezultatul cooperării internaționale și este focusată spre integrarea rapidă a cunoștințelor științifice în vederea dezvoltării durabile a societății umane. Acest deziderat este deosebit de important la etapa provocărilor societale fără precedent.

În Raportul din 2021 al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare „Următoarea frontieră: Dezvoltarea umană și Antropocenul” perioada actuală de dezvoltare a societății umane atribuie omului puterea de regândire și schimbare a comportamentului și deciziilor sociale. Pentru realizarea acestui scop este important ca știința deschisă să devină aliatul accesului deschis și al cooperării internaționale, iar revistele științifice – pilonii inovațiilor în societate. Totuși, publicarea rezultatelor științifice în acces deschis diversifică tipologia datelor, precum și forma/conținutul/metodologia investigațiilor, modalitatea de extragere/depozitare/

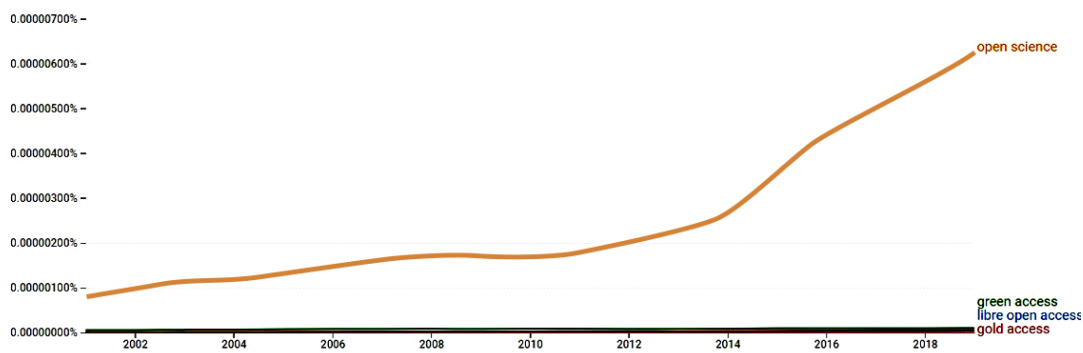

Figura 1. Știința deschisă în raport cu modelele de acces: „calea verde”, „calea de aur” și „accesul gratuit” (2001– prezent).

analiză/sumarizare a datelor cercetării, modelele de publicare a rezultatelor științifice etc. În plus, mecanismele științei deschise sunt mult mai complexe, condiționând detectarea plagiatului, respectarea dreptului de autor etc. [16].

Termenul *știința deschisă* nu este echivalent cu termenul *cercetare deschisă*. Lasser [17] subliniază că practicile științei deschise atribuie un rol din ce în ce mai important metodologiei cercetării și transparenței datelor. Spre exemplu, o lucrare cu caracter aplicativ este asociată cu un sistem de bibliotecă integrând date, teste și coduri utilizate. Prin urmare, o cercetare deschisă este transparentă la nivel de management al datelor, conținuturilor și mentenanței acestora. Indicatorul științei deschise constituie echilibrul dintre a) eficiența publicației științifice și b) impactul social al acesteia (asigurat de rapiditatea publicării rezultatelor științifice în acces deschis, metrica articolului etc.). Cu alte cuvinte, știința deschisă nu se limitează la publicarea lucrărilor științifice în mediul digital, ci este preocupată și de identificarea căilor noi de cercetare.

Publicațiile științifice cu acces deschis au valoare socială. Știința deschisă valorifică ideea importanței diseminării rapide a cunoștințelor științifice prin in-

termediul mediului digital [18]. Totuși, în mișcarea globală orientată spre asigurarea transparenței și accesibilității la publicațiile științifice, știința deschisă reprezintă o arie de cercetare în care este prioritizată tema creării și păstrării cunoștințelor științifice în mediul on-line. Emergența acestei teme este cauzată de specificul noțiunii de spațiu și timp în mediul digital.

O soluție oportună este *preprintul*, prin care se subînțelege versiunea manuscrisului partajată public (adesea postată pe un server de preimprimare sau depozit digital) înainte de evaluarea *inter pares* sau publicarea într-o revistă științifică [19]. Termenul *preprint* (sau „lucrare prepublicată”, „e-print”) se referă de asemenea la procesul de elaborare a lucrării științifice cu efortul comunității academice. În acest scop o versiune preliminară este publicată în formatul accesului deschis, lucrarea fiind protejată prin dreptul de autor. Cercetătorul poate iniția o discuție academică la care invită experți în domeniu, apoi transmite lucrarea la o revistă. Prin urmare, preprintul este un model de marketing academic în formatul accesului deschis.

Editura Wiley susține partajarea timpurie și deschisă a manuscriselor înainte de (sau simultan cu) trimiterea la o revistă științifică, astfel încât cercetătorii să își poată prezenta cu ușurință munca comunității glo-

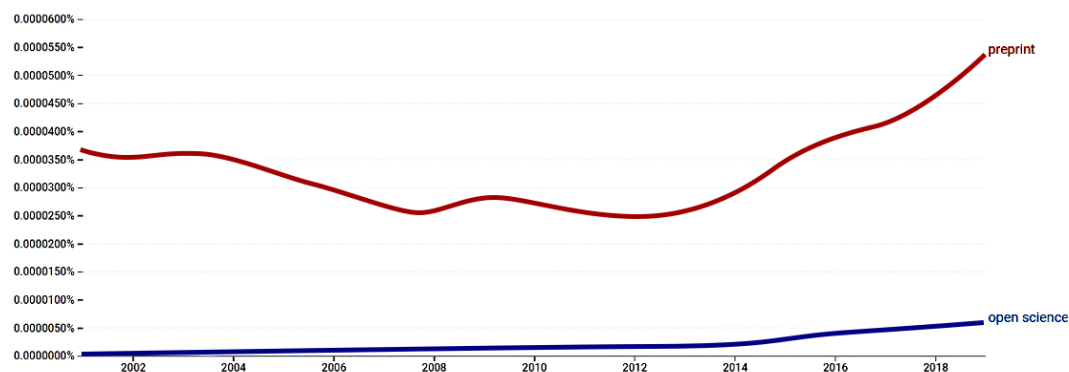

Figura 2. Preprintul în raport cu știința deschisă (2001– prezent).

bale de cercetare în timp ce articolele sunt în curs de examinare, până a fi acceptate sau publicate. Serviciul *Under Review* constituie o nouă inițiativă a lui Wiley de a eficientiza partajarea timpurie a rezultatelor cercetării și de a demara procesul de evaluare *inter pares*, oferind autorilor oportunitatea de a publica în revistele științifice participante la această inițiativă. Totuși, inițiativa globală pentru preprint este marcată de turbulențe. Aceasta rezultă din compararea termenilor *știință deschisă/open science* și *preprint* apelând la Google Books Ngram Viewer. Frecvența termenilor respectivi în publicațiile științifice este studiată pentru aceeași perioadă ca și în cazul precedent, anii 2011–prezent (figura 2).

Din figură se observă faptul că preprintul constituie o temă ascendentă de cercetare. În argumentarea ideii afirmăm că adepții preprintului asigură: a) platforme/sisteme de management al conținutului digital, precum Academia.edu, Research Gate, Xiv, PeerJ Preprints, OSF și altele și b) un număr tot mai mare de platforme care oferă dreptul cercetătorilor la preprinturi. La această inițiativă aderă tot mai multe edituri internaționale și comunități academice. Spre exemplu, Editura SAGE, prin comunitatea *Advance*, permite cercetătorilor din științele sociale și umaniste să publice lucrările științifice on-line și gratuit cu condiția ca prima versiune să fie încărcată pe o platformă academică care facilitează diseminarea largă a ideilor științifice. Lucrarea prepublicată obține un identificator de tip DOI, astfel încât autorul lucrării are dreptul: a) să disemineze lucrarea pentru a obține un feedback constructiv de la experții din domeniu; b) să realizeze îmbunătățiri înainte ca lucrarea să fie transmisă spre recenzie la o revistă științifică cu impact; c) să dialogheze cu alți cercetători/experti interesați de subiectul abordat [20]. Prin urmare, oferirea accesului deschis la o lucrare prepublicată este o idee fundamentală în aria de cercetare a științei deschise.

În Declarația de la Budapesta pentru Acces Deschis semnată în 2002 se precizează că on-line ar trebui să fie disponibile nu doar articolele *peer reviewed* din reviste, ci și „oricare preprinturi neevaluate, pe care [autorii] ar dori să le pună on-line pentru dezbateri sau pentru a atenționa colegii asupra unor descoperiri științifice importante” [21]. Totuși, preprintul este însoțit de riscurile accesului deschis, care derivă din problematica dreptului de autor, a eticii cercetării, corectitudinii evaluării, precum și din diseminarea surselor originale ale cercetărilor efectuate. Considerăm oportun de a elabora o platformă academică în Republica Moldova prin intermediul căreia să se implementeze ideea de preprint care ar

oferi cercetătorilor, în special tinerilor cercetători, posibilitatea de a-și prezenta rezultatele științifice în acces deschis, a discuta despre aceste rezultate cu experții din domeniu în vederea constituirii sau/și fortificării rețelei pentru noi inițiative inovative.

MODELE ALE ACCESULUI DESCHIS LA PUBLICAȚIILE ȘTIINȚIFICE

Pornim de la ideea că accesul la publicațiile științifice poate fi deschis totalmente sau parțial, prin publicarea rezumatului și a taxei de acces [22]. În ce privește accesul deschis, cele mai citate sunt:

- modelul accesului deschis „calea de aur” (eng. gold access), care oferă oportunitatea de a păstra drepturile de autor, iar publicului – dreptul de a reutiliza conținutul articolului în baza permisivității licențelor deschise [23; 24; 25];
- modelul accesului deschis „calea verde” (eng. green access), care oferă editurii drepturile de autor, iar autorului – posibilitatea de a păstra o copie a manuscrisului într-o bază de date internațională [23].

În literatura de specialitate figurează și alte modele. Spre exemplu, „modelul hibrid” se referă la accesul gratuit la articolele științifice publicate pe site-ul revistei științifice cu taxă dacă aceste lucrări întrunesc rigorile licenței deschise. Modelul „calea de platină” oferă posibilitatea de a citi gratuit lucrările științifice. Accesul deschis este garantat de presa universitară care dispune de un buget prestabilit pentru publicarea lucrărilor științifice și menținerea site-ului revistelor științifice. În ceea ce privește costul, „accesul deschis «calea de platină» semnifică acces permanent și gratuit la lucrările științifice publicate și nu include taxe de publicare pentru autori – 100 % gratuit. Toate articolele sunt publicate sub cel mai flexibil standard de reutilizare – licența CC BY. Autorilor nu li se percep taxe de procesare a articolelor sau taxe de publicare – niciun fel de taxe” [26]. Prin urmare, calea accesului de platină păstrează drepturile de autor pentru cercetători și permite partajarea și utilizarea repetată a lucrării, cu condiția ca aceasta să fie citată corect.

Nu toate editurile/revistele științifice oferă acces deschis total la publicațiile științifice. Spre exemplu, la 20 februarie 2021 Cambridge University Press oferea acces deschis pentru 53 de reviste și 34 005 articole științifice, în timp ce accepta articole științifice în peste 350 de reviste științifice. Și la Oxford University Press se operează cu a) „calea de aur” pentru revistele cu acces integral deschis și b) „un model opțional de acces deschis (hibrid OA) pentru majoritatea revistelor”.

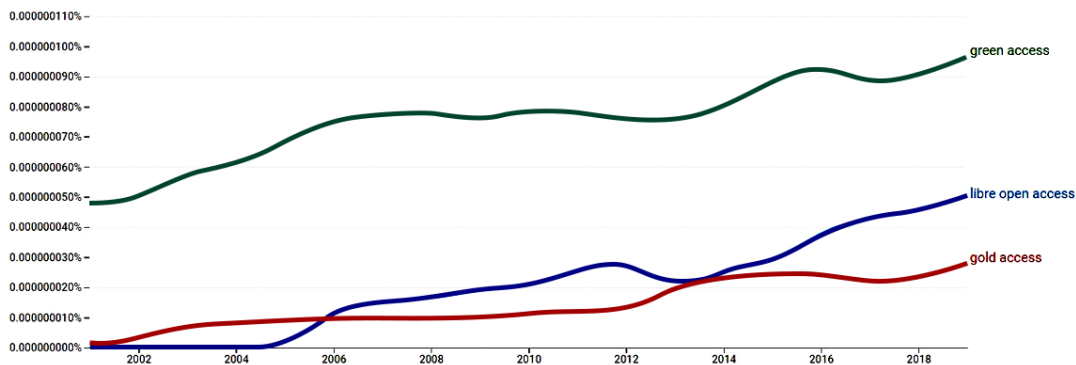

Figura 3. Accesul „calea verde” în raport cu „accesul gratuit” și accesul „calea de aur” (2001– prezent).

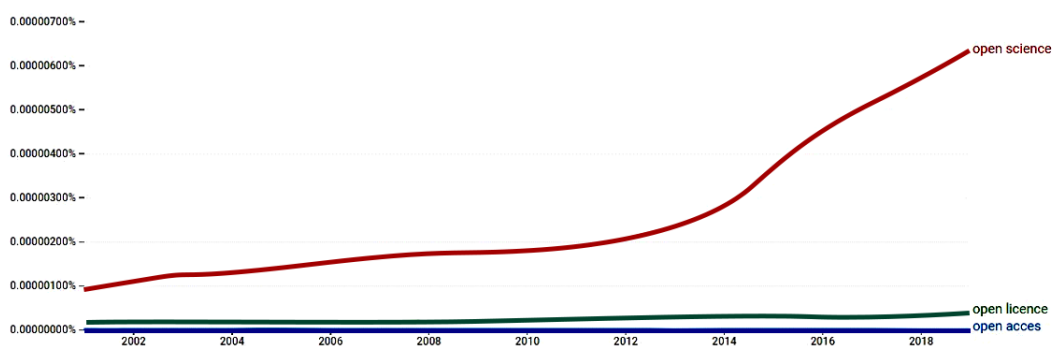

Figura 4. Tematica știința deschisă în raport cu licența deschisă și accesul deschis (2001– prezent).

Fiecare dintre modelele accesului deschis se pot manifesta în una din următoarele două paterne: a) *aces deschis gratis* (eng. gratis open access) și b) *acces liber* (eng. libre open access). Astfel, accesul deschis gratuit elimină bariera de preț pentru autor, iar accesul liber securizează dreptul la accesul deschis pentru cititorii și autorii publicațiilor științifice.

În consecință, analiza comparativă a termenilor „calea de aur”, „calea verde”, „calea acces liber” și „calea acces gratis” identificați cu ajutorul Google Books Ngram Viewer relevă că, începând cu anul 2002, interesul față de accesul liber și calea de aur este în creștere (figura 3).

Totuși, în raport cu tendințele globale de evoluție a științei deschise, importanța studiului modelelor de acces deschis la publicațiile științifice nu este semnificativă (figura 4). După 2012, cele mai multe cercetări se efectuează pe tematica științei deschise.

CONCLUZII

Tradiția publicării rezultatelor științifice în articole științifice este importantă pentru dezvoltarea cunoașterii. Internetul și tehnologiile digitale au avansat această idee, oferind plusvaloare banilor publici prin asigurarea transparenței cercetărilor realizate. Re-

cent această inițiativă globală a fost accelerată de cele 10 principii promovate de consorțiul *cOAlition S* care consideră drept o prioritate publicarea rezultatelor științifice în reviste pe platforme compatibile accesului deschis.

Eliminarea barierelor de acces la elaborarea lucrărilor științifice conturează esența tendinței globale de asigurare a accesului deschis la publicațiile științifice. Acest proces oferă societății umane, dar și cititorilor și autorilor de publicații științifice un șir de beneficii. Spre exemplu, publicațiile în format deschis sunt indexate și, respectiv, pot fi ușor găsite, citite sau/și citate; autorul lucrării științifice beneficiază de oportunități globale pentru continuarea cercetărilor și inițierea unor colaborări/cooperări care sporesc probabilitatea aplicării în practică a rezultatelor sale; publicarea în acces deschis constituie o normă globală și, respectiv, o condiție pentru finanțarea cercetării din fondurile publice.

Cu toate acestea, accesul deschis nu se rezumă la publicarea lucrărilor științifice în format deschis. Mult mai importantă este aprecierea inovației și originalității lucrării științifice, respectarea dreptului de autor, sporirea eficienței cercetărilor, replicabilitatea datelor obținute, precum și racordarea culturii și eticii

cercetării la standardele globale. La etapa actuală paradigma accesului deschis este acceptată de comunitatea academică. Modelele accesului deschis sunt diverse (ex. „calea de aur”, „calea verde”, „calea de platină”, „calea de bronz” etc.).

Lucrarea în cauză, consacrată contextului global al accesului deschis la publicațiile științifice, vine să argumenteze necesitatea studiului în continuare a specificului științei deschise – condiție importantă și suficientă pentru integrarea rezultatelor cercetărilor din Republica Moldova în spațiul informațional internațional. Concluzia cercetării: designul, publicarea și promovarea rezultatelor științifice în mediul digital necesită ajustarea periodică la normele globale ale accesului deschis.

BIBLIOGRAFIE

1. What is cOAlition S? 2020. [on-line] <https://www.coalition-s.org/about/> (vizitat la 02.01.2021).
2. Springer. What is Open Access? 2020. [on-line] <https://www.springer.com/gp/authors-editors/authorandreviewertutorials/open-access/what-is-open-access/10286522> (vizitat la 06.01.2021).
3. IGI Global. Open Access Publishing at IGI Global. 2020. [on-line] <https://www.igi-global.com/publish/contributor-resources/open-access/> (vizitat la 06.01.2021).
4. Taylor & Francis. Publishing your research open access. What is open acces. 2020. [on-line] <https://authorservices.taylorandfrancis.com/publishing-open-access/> (vizitat la 06.01.2021).
5. Topalo V. Accesul deschis la cercetare – noi oportunități pentru cercetătorii universitari. Colloquia Bibliothecariorum „Faina Tlehuca”. Bălți: Biblioteca Științifică, 2020.
6. Singh M., Kuri R., Gireesh K., Singh K. Global Visibility of Open Access Institutional Repositories of SAARC Countries: An Explorative Study. 2020. Library Philosophy and Practice. [on-line] <https://digitalcommons.unl.edu/libphilprac/4451> (vizitat 21.01.2021).
7. SPARC. 2020. [on-line] <https://sparcopen.org/> (vizitat la 16.01.2021).
8. Mathias L., Jahn N., Laakso M. The two-way street of open access journal publishing: flip it and reverse it. Publications. 2019, 7, 23. [on-line] <https://doi.org/10.3390/publications7020023> (vizitat la 20.02.2021).
9. Cuciureanu G., Cojocaru Ig., Cojocaru I. et al. Știința Deschisă în Republica Moldova : Studiu = Open science in the Republic of Moldova: Study. Inst. de Dezvoltare a Soc. Informaționale. Chișinău: Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale, Tipogr. „Print-Caro”, 2018. 266 p.
10. Lupu E. Serviciile informaționale ale BRTȘ și accesul la resurse în perioada crizei pandemice. 2020. moldlis.bnrm.md
11. Țurcan Nelly. Politicile accesului deschis. În: Studia Universitatis Moldaviae. Seria Științe Sociale. 2010, nr. 3(33), p. 41-56.
12. Țurcan N. Comunicarea științifică în contextul Accesului Deschis la informație. Chișinău: CEP USM, 2012. 324 p.
13. Cheradi N. Acces Deschis: analiza practicilor de acordare a licențelor editorilor de reviste europene. 2020. Open with purpose: taking action to build structural equity and inclusion. Open access week 2020. [on-line] <http://moldlis.bnrm.md/bitstream/handle/123456789/1274/natalia-cheradi.pdf?sequence=1> (vizitat la 18.12.2020).
14. Gheorghiuță A. Acces deschis – componentă importantă în cultura informației a bibliotecarului. În: Sesiune națională cu participare internațională de comunicări științifice studențești, Științe ale naturii și exacte. Volumul II, 15 februarie 2020, Chișinău. Chișinău, Republica Moldova: Centrul Editorial-Poligrafic al USM, 2020, p. 132-134.
15. Mucchielli A. Dicționar al metodelor calitative în științele umaniste și sociale. Iași: Polirom, 2002. 446 p.
16. Railean E. Plagiarism, Licensing, and the Proper Use of Digital Textbooks. In: Scholarly Ethics and Publishing: Breakthroughs in Research and Practice, p. 568-581. IGI Global. 2019. DOI:10.4018/978-1-5225-8057-7.ch027.
17. Lasser J. Creating an executable paper is a journey through Open Science. Communicating Physics, 3, 143, 2020. doi.org/10.1038/s42005-020-00403-4
18. Fecher B., Friesike, S. Open Science: One Term, Five Schools of Thought. Opening science, 2014. library.oapen.org. DOI: 10.1007/978-3-319-00026-8.
19. What is a preprint? [on-line] <https://support.authorea.com/en-us/article/preprints-on-authorea-with-the-under-review-service-17y6l8x/#1-what-is-a-preprint> (vizitat la 20.01.2021).
20. 5 things you can do with pre-prints. Advance. SAGE. 2020. [on-line] <https://journals.sagepub.com> (vizitat la 12.11.2020).
21. Declarația de la Budapesta. 2002. [on-line] [https://www.kosson.ro/acces-deschis/96-documente-oficiale/231-declaratia-de-la-budapesta-budapest-open-access-initiative?](https://www.kosson.ro/acces-deschis/96-documente-oficiale/231-declaratia-de-la-budapesta-budapest-open-access-initiative/) (vizitat la 12.11.2020).
22. From closed to open access: A case study of flipped journals. 2019. <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1903/1903.11682.pdf> (vizitat la 01.12.2020).
23. Barnes L. Green, Gold, Diamond, Black – what does it all mean? Academic Publishing. [on-line] <https://blogs.openbookpublishers.com/green-gold-diamond-black-what-does-it-all-mean/> (vizitat la 05.11.2020).
24. Moya-Anegón F., Guerrero-Bote V.P., Herrán-Páez E. (2020) Cross-National Comparison of Open Access Models: A Cost/Benefit Analysis. In: Evaluative Informetrics: The Art of Metrics-Based Research Assessment. Springer, doi.org/10.1007/978-3-030-47665-6_14
25. Thu-Trang Vuong et al. Adopting open access in the social sciences and humanities: evidence from a developing nation. Heliyon, nr. 6(7), 2020. [on-line] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2405844020313669#!> (vizitat la 20.02.2021).
26. Platinum Open Access. [on-line] <https://www.beilstein-journals.org/bjoc/openAccess>. (vizitat la 20.02.2021).